

УДК 330.341.1

Хацер М.В., к.е.н., доц.
Запорізька державна інженерна академія
Абубекерова А.З., к.е.н.
Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ПРОМИСЛОВЕ ПІДПРИЄМСТВО В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті критично оцінена класифікація факторів впливу на промислове підприємство, що надана як вітчизняними, так і закордонними вченими та запропоновані нові ознаки класифікації з врахуванням особливостей здійснення фінансового – господарської діяльності такими підприємствами за умов трансформації економіки України. Для вітчизняних промислових підприємств пропонуються наступні класифікаційні ознаки факторів впливу: по відношенню до підприємства, в залежності від специфіки прояву, по масштабам, за проблематикою, за структурою відносин у соціально – економічній системі (промислового підприємстві), за безпосередніми причинами виникнення, за передбачуваністю, за строками впливу на підприємство.

Ключові слова: класифікація, промислове підприємство, трансформація економіки, фактори впливу.

Постановка проблеми. Будь-яке підприємство, що функціонує на ринку є відкритою системою, тобто на нього впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори. При цьому, фактори зовнішнього впливу здебільшого носять негативний характер та дестабілізують фінансово – господарську діяльність підприємств. Фактори внутрішнього впливу можуть виступати для суб'єктів господарювання у трьох аспектах: компенсуючи до негативних зовнішніх факторів, фактори негативного впливу та фактори позитивного впливу. Ефективне функціонування підприємств на ринку (взаємодія з оточуючим середовищем) можливе тільки при виявленні та постійному моніторингу появи нових факторів впливу. Слід зазначити, що для промислових (виробничих) підприємств робота по виявленню, оцінці, усуненню негативного впливу факторів носить особливий характер із-за їх розмірів та наявності розвиненого виробництва продукції. Особлива увага роботі на підприємствах промисловості по виявленню факторів впливу повинна приділятися у періоди трансформації економіки держави, оскільки, трансформаційні процеси породжують нові фактори, наразі ті, які до цього часу у практиці господарювання не зустрічались.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематики виявлення, характеристики та оцінки факторів впливу на промислові підприємства торкалась у своїх дослідженнях досить велика кількість як вітчизня-

них, так і закордонних вчених, серед яких можемо зазначити: Васильєву Н. А., Матеуш Т. А., Миронова М. Г., Осовську Г.В., Фролову Т.А. та ін.

Однак, слід зазначити, що в рамках вирішення проблем виявлення, характеристики та оцінки факторів впливу на промислові підприємства досить слабо розкрита складова впливу трансформаційних процесів в економіці на появу нових факторів.

Метою статті є охарактеризувати фактори впливу на промислові підприємства в умовах трансформації економіки України.

Виклад основного матеріалу. Без врахування факторів впливу на фінансово – господарську діяльність промислових підприємств неможливо управляти даною діяльністю ефективно, що негативно відіб'ється на фінансових результатах їх роботи.

При цьому, слід зазначити, що термін «фактор» (лат. «factore» – «діяти», «виробляти», «примножувати») трактується у економічній літературі як умова, рушійна сила будь-якого процесу, явища; чинник [1].

Більшість науковців при розробці проблематики факторів впливу на підприємства, у тому числі промислові виходять з поділу їх на фактори зовнішнього та внутрішнього середовища [2, 3, 4].

Підтримуючи такий поділ, автор вважає його недостатнім у сучасних умовах трансформації економіки України.

Для використання на промислових підприємствах України пропонується наступна класифікація факторів впливу:

1. По відношенню до підприємства – зовнішні та внутрішні.

Зовнішні фактори – це всі умови та фактори, які виникають незалежно від діяльності суб'єкта господарювання та мають суттєвий вплив на нього.

Зовнішні фактори поділяють на дві групи:

Фактори опосередкованого впливу (макрооточення):

- а) стан економіки країни;
- б) політико-правові відносини;
- в) ефективність державного регулювання економіки;
- г) рівень науково – технічного прогресу (НТП);
- д) рівень соціального розвитку;
- ж) стан культури, ціннісних орієнтацій в суспільстві;
- з) дієвість профспілок, партій і громадських організацій;
- е) демографія;
- к) природні умови;
- л) екологія;
- м) міжнародне становище;
- н) надзвичайні обставини, яким не могли запобігти керівники (форс-мажор).

2) Фактори прямого впливу (безпосереднє оточення):

- а) конкуренти і конкурентне середовище в цілому;
- б) покупці;
- в) постачальники;
- г) контрагенти;
- д) місцеві органи профспілок, партій, громадських організацій;
- ж) місцеві органи влади;
- з) контактні аудиторії.

Внутрішні фактори - це елементи та фактори, що визначають внутрішній стан, сильні і слабкі сторони і, значною мірою, ефективність діяльності промислового підприємства.

До внутрішніх факторів промислового підприємства відносять:

- а) його виробничий потенціал;
- б) кадрово-управлінський потенціал;
- в) конкурентоспроможність продукції і конкурентний потенціал;

- г) організація маркетингу і збуту;
- д) фінансовий стан;
- е) ефективність виробництва;
- є) стратегія, місія і цілі;
- ж) організаційна структура і культура;
- з) організація виробництва і праці;
- к) мотиваційні механізми;
- л) екологічність виробництва;
- м) соціальна ефективність;
- н) імідж підприємства.

2. В залежності від специфіки прояву – об'єктивні, суб'єктивні.

Об'єктивні фактори пов'язані з циклічними потребами модернізації і реструктуризації, а також з впливами зовнішнього середовища промислових підприємств.

Суб'єктивні фактори пов'язані з фінансово – господарською діяльністю як промислових підприємств в цілому, так і їх структурних підрозділів або окремих співробітників.

3. По масштабам – загальні і локальні.

Загальні фактори охоплюють всю соціально-економічну систему (промислове підприємство).

Локальні - тільки її частину (філія, підрозділ, група працівників, працівник).

4. За проблематикою – макро- і мікрофактори.

Макрофакторам властиві досить великі обсяги і масштаби проблематики (стан економіки, інфляція, валютні курси та ін.).

Мікрофактори охоплює тільки окрему проблему чи групу проблем (фінанси підприємства, виробництво, економічна культура на підприємстві та ін.).

3. За структурою відносин у соціально-економічній системі (промислового підприємстві):

1). Економічні фактори (виробництво і реалізація товару, взаємини економічних агентів, неплатежі, втрати конкурентних переваг, банкрутство й ін.).

У групі економічних факторів окремо можна виділити фінансові фактори. Вони характеризують стан фінансової системи чи фінансові можливості фірми (відносини з приводу кредитів, депозитів, інвестицій та ін.).

2). Соціальні фактори – характеризують інтереси різних соціальних груп чи утворень: працівників і роботодавців, профспі-

лок і підприємців, працівників різних професій, персоналу і менеджерів та ін.

Особливе становище в групі соціальних факторів займають політичні фактори (взаємовідносини між гілками влади, законодавство, відношення владних структур до бізнес середовища та ін.).

3). Організаційні фактори стосуються поділу й інтеграції діяльності, розподілу функцій, регламентації діяльності окремих підрозділів, відділення адміністративних одиниць, регіонів, філій чи дочірніх фірм.

4). Психологічні фактори - це фактори, що впливають з психологічного стану людини. Вони виявляються у вигляді стресу, що набуває масового характеру, у виникненні почуття невпевненості, паніки, страху за майбутнє, незадоволеності роботою, правовою захищеністю і соціальним станом. Це фактори, що враховують соціально-психологічний клімат у суспільстві, колективі чи окремій групі на підприємстві.

5). Технологічні фактори – стосуються нових технологічних ідей в умовах явно вираженої потреби в нових технологіях (інновації, технологія, підготовка персоналу підприємства до оволодіння технологією та новими розробками).

4. За безпосередніми причинами виникнення фактори розділяються на природні, суспільні, екологічні.

Перші викликані природними умовами життя і діяльності людини. До таких факторів належать землетруси, урагани, пожежі, кліматичні зміни, повені, погодні умови та ін. Усе це не може не відбиватися на фінансово – господарській діяльності промислових підприємств.

Суспільні фактори викликані взаємовідносинами у суспільстві (війни, страйки, рівень освіти та ін.).

У сучасних умовах велике значення має розуміння і розпізнавання факторів взаємин людини з природою - екологічних. Це фактори, що виникають при зміні природних умов, викликаних діяльністю людини, - виснаження ресурсів, забруднення навколишнього середовища, виникнення небезпечних технологій і т. ін.

5. За передбачуваністю фактори також можуть бути передбачуваними (закономірними) і несподіваними (випадковими).

Передбачувані фактори проявляються як етап розвитку, вони можуть прогнозуватися і викликаються об'єктивними причинами.

Несподівані фактори часто бувають результатом чи грубих помилок в управлінні, чи яких-небудь природних явищ, чи економічної залежності, що сприяє розширенню і поширенню локальних факторів.

6. За строками впливу на підприємство виділяють:

- короткострокові (до 1 року);
- середньострокові (від 1 року до 3 років);
- довгострокові (від 3 років до 10 років);
- постійно діючі.

Наведена вище класифікація факторів впливу на промислове підприємство дозволить даним суб'єктам господарювання підвищити ефективність розробки та реалізації власних стратегій розвитку, а також дозволить більш оперативно реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища, що у свою чергу повинно позитивно вплинути на результати їх фінансово – господарської діяльності, зменшити їх втрати та збитки і надати їм додаткові ресурси для розвитку.

Висновки. В рамках проведеного дослідження автор навів класифікацію та охарактеризував фактори впливу на промислові підприємства в умовах трансформації економіки України. При цьому, на додачу до поділу факторів впливу у відповідності з класичною ознакою по відношенню до підприємства (зовнішні і внутрішні), були додані додаткові ознаки, а саме: в залежності від специфіки прояву; по масштабам; за проблематикою; за структурою відносин у соціально-економічній системі (промисловому підприємстві); за безпосередніми причинами виникнення; за передбачуваністю; за строками впливу. Дана класифікація факторів впливу дозволить промисловим підприємствам, на думку автора, підвищити ефективність власної фінансово – економічної діяльності.

У подальшому автор вважає за доцільне доповнити наведену вище класифікацію факторів впливу на промислові підприємства України механізмом їх виявлення в умовах трансформації вітчизняної економіки з врахуванням закордонного досвіду.

Література.

1. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений. – М.: Азбуковник, 1999. – 944с.
2. Фролова Т.А. Экономика предприятия: конспект лекцій. – Таганрог: ТРТУ, 2005 – 68 с.
3. Васильева Н. А., Матеуш Т. А., Миронов М. Г. Экономика предприятия. – М.: Издательство Юрайт, 2011. — 191 с.
4. Осовська Г.В. Основи менеджменту: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: «Кондор», 2003 —556 с.

***Summary.** Any enterprise functioning in the market is an open system. It means that both external and internal factors influence it. At the same time factors of external influence have mostly negative influence and destabilize financial and economic activity of enterprises. Factors of internal influence can be in the form of three aspects for subjects of economic management: compensating negative external factors, negative influence factors, and positive influence factors. Effective operating of enterprises in the market is possible only when new factors of influence are revealed and monitored permanently. It is needed to be said that work connected with revealing, estimation, and elimination of negative influence is special one taking into account their size and presence of developed production of goods. Special attention is to be paid to the work on the enterprises connected with detection of factors of influence during the period of state economic transformation as transformation processes give rise to new factors not found in the process of economic management earlier.*

Classification of factors of influence on the industrial enterprise given by both domestic and foreign scientists is estimated critically in the article. New characters of classification taking into account peculiarities of financial and economic activity in terms of Ukrainian economic transformation are given.

The following classification features and factors of influence for domestic industrial enterprises are given: with respect to the enterprise (external (macro- and direct environment) and internal), depending on the specificity of demonstration (objective and subjective), regarding scales (general and local), range of problems (macro-and micro factors), the structure of social and economic system of industrial enterprise (economic, social, organizational, psychological, and technical), with reference to direct causes of derivation (natural, social, and ecological), to predictability (regular and accidental), to terms of influence on the enterprise (short-term, middle-term, long-term and permanently operating factors).

Key words: *classification, industrial enterprise, economic transformation, factors of influence*